

САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУБУН
ХАБЫАТА

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 61 (7602) © 1994 жыл мамы айының 26 күнө. Чепинер © Сымната — 46 солжубай 15 харчы.

Меччиренг — өлгөм үүт,
эмис өт туоната

„Мындабаайылар сайылыкка табыстылар“

Ичэвэй тирбөзө бысты-
батымы, сүөһү-ас этэнгө
күөххэ үктэнэн күө-дөө
буоллубут. Ол эрэри
хаартан уу мэлгир, үрөх-
төрбүт хачытарбатылар.
Амма уута быйыл дуо-
наан кэлбэтэ, бу күнүргө
хара уута үтүлүн тахсы-
батырына, мэлдэн угука
шаадыр хоргуо добуу
сирдэргэ өт үтөлөһү үү-
мэт чынылаах. Онон эмиз
халлааны эрэ нэтэрбүт-
гэр тийдирбит. Вастакы
ардах, шартык да буол-
лар, Дьөгүөрүйүккэ, Ньү-
күөлүктэ түһэн ааста.

Халлаан ааныа сылыа
илик буолан, меччиренг
тахса илик. Ол да буоллар,
нам сайын айта сайын,
эмиз, салгыт бийа мстаан
меччиренг күөргө суох буол-
батах, баар.

«Мындабаайы» табар-
ыстыба маньык ферма-
лара үс сирини сайылыз-
таахтар. Икки ферма са-
йылыа эрдэ, мам айыны
19 күнүгэр, тахсыбата: Е.
А. Ядрихинский салайар
биргэдэтэ — Саппаас Ою-
ко, М. М. Дьячковай би-
ригэдэтэ — Булгуннааха,
Оттон Н. А. Федотов са-
лайар Кыстык Күгдэ бири-
гэдэтэ маньык фермата
бөдөһө, мам айыны 25 кү-
нүгэр, Халбаныны сайылы-
гар көбөн табыста.

Мин табарыстыба по-
техникин, М. Д. Седаниче-
ваны кытта көрсөн кэпсэ-
тим.

— Ынах сүөһүгэ кыс-
тык этэнгэ ааста днэххэ
сөп. Табаарыстыба үүтү
ыһыныа былаантан толор-
до, Тохсунууттан ыам
ыйыгар днэри 130 тонна
үүт манна Барыта 1017
ынах сүөһүлээхпит. Ынар
ынаа — 362. Олортон 250-
чата төрөтө. Ол эрэри
соторутаагытэ сиплэспит
бүтүөвүттэн ыам намтаага,
Онон сайылыкка хаһа да
сыйлааһар балачча эрдэ-
лээн табыстыбыт. Ньирэй
көрөөчүлөрбүт сайылыкка
бас ыһын бастакытыгар
көһүөхтөрө. Эбии аһылык
туһунан аттахха, ферма-
ларга барыларыгар комби-

норм баар. Сүбүн сүөһүл-
ри бостууктарга туттаран
меччиренгэ ыһтыбыт, —
днир, Марфа Дмитриевна.

Табаарыстыбада төрүүх-
хэ суолта күөскэ уурулла-
рын бэлнэтнэххэ сөп. Төвө
днэтэххэ бааһынай хаһа-
ыстыбаларыгар, табар-
ыстыбаларга нэллн быта-
рыйдаһыт аатыран уонна
үдөһарчы сүөһүөн тэптэ-
ран осеменатор штатын
сарбыан төрүүсү ыһын
сүрдэһин намтаабытын,
кытарааһын үкээбитин ту-
һунан бийиги хаһаппыты-
гар суруулан турар. Бу
сынысхаллаах дьаһаныы ох-
сууга, биллэн турар, бэй-
эбитигэр буолуока.

Оттон «Мындабаайы» та-
баарыстыбада 1993 сылга
ынах 93 — 95 бырыһыанат

тан төрүүх ыһылыбыта.
Манна сүөһү литинтин үс
биргэдэтнгар осеменатор-
най сизмэлээһингэ хам-
настаах осеменатордары ту-
тан үлэлэтэллэр. Оттон
улуус тыатын хаһаысты-
батын сайыннарымыа элбөх
сыратын биэрэн үлэлээбит
спецнальст Василий Нико-
лаевич Сазонов кэтэх
хаһаыстыба интэр ынах-
тарын сизмэлээһингэ хам-
настаан бастааһынай сы-
һыарбыттар.

Табаарыстыба сыл уста-
та 600 тонна үүтү дота-
циялаах туттарыахтаах.
Сайыныгы үүтүгөннөх Мй-
дарга, этэргэ дылы, бири-
кки ыанныкыст бастык
көрдөрүүтүнэн дымала бы-
һарыллыбат. Онон табар-
ыстыба салаалтата, проф-
союзнай комитетта ферма
хас биридин үлэһитин кө-
бүлүүр дьаһаллары ылан
меччиренг ыһдырын саба-
лаабыта, ол быһаччы үлэ-
лиир дьогно — фермалар
коллективтарыгар — сэр-
гэхсийини үөскэтэргэ ыс-
рэхсэбиллээх. Билигин бэй-
э-бэйэни өйдөһөн, өйдөһөн
сыйдыртан эрэ ас-танас
тахсар кэмни толору өй-
дүөхтээхпит.

Түптэ буруодаах сайы-
лыктар барахсаттар, өбү-
гэлэрбүт алаастара тыа
сирин үлэһит дьонугар
олох туссуох уйгугун-бы-
һанын тохсойдун.

П. СЫРОВАТСКАЯ.

Снимокка: меччиренгэ.

«КЭСКИЛ» ПИОНЕРИЯНЫ КЭРИЭСТИИР

Саха сиригэр оҕо тэрилтэтэ үөскээһинин 70 сылын улууска бэлиттээһин

«Пионер» днэн тыл би-
йиги дойдубут үгүс кө-
лүөнэ дьонугар оҕо саас
сырдык, олус күндү өйдө-
бүлүн кытары алтыһар.
Горн чугдаара, барабаан
дарбаана, хаалтыс кытыас-
тар төлөнө сүрөхтэргэ «кэ-
рэттэн-кэрэ кэскилгэ» —
номолуннэмга дуулуһуу
күүрээһин уһугунарара.
Аны сирдэһи олох бо-
дотторун анаарбыт ой-
санаа ол күүрээһинэр ту-
маннарын силэйин, оҕо
аймагы ордук киһилий,
ордук сирдээх олоххо бө-
лөһүннри ордордо. Пио-
нерскай хамсааһын үйэти
моҕоото.

Бийиги улууспутугар
иннин «Кэскил» оҕо та-
рилтэтэ солбуйда. «Кэскил»
22 оскуолалардаагы та-
рилталар (урукунан

дружиналар), 34 бөлөхтө-
рө (урукунан этэрэттэр) IV—VIII кылаастар 980
үөрөнөччилэрин түмэл-
лэр. Оскуолалардаагы та-
рилталар иннилэр сөбүөт-
тэ уонна координатор-
дар (старшай баһаатай-
дар), бөлөхтөрү иннилэр
сөбүөттэ салайахтар.
Үлэни бүтүһүтүтү «Кэс-
кил» оҕо тарилтэтин
улуустаагы иннэ сүрүн-
нүүр. Тарилтэ араас ку-
лууттар, куруһуоктар но-
һуо хас биридин оҕо сай-
дарыгар, олоххо бэйэтин
суолун булунарыгар, дьо-
нуу-сэрэһин, улууһун аа-
тын-суолун үрдүктүк ту-
тар нийи буола үүнүрүгэр
көмөлөһөр сыалы туруу-
рунна. Билигин 3 кыраа-
йы үөхтөр, 9 техниче-
скэй, 19 уус-уран, эстети-

ческай айымкыһыан дьа-
рыктанар, 3 спортнай
куруһуоктардаах. Оттон
назальнай кылаастар үө-
рөнөччилэрэ «Сир симэх-
тэргэ» днэн ысрэхсөн аат-
таах тарилтэлэннэхтэрэ.
Ыам айыны 18 күнүгэр
«кэскиллэр» Саха сиртэр
бастакы пионерскай этэ-
рэт тариллибитэ 70 сыла
туолуутун урукун пионер-
дары, пионерскай үлэһит-
тэри ыһтыа көрсүһүүнэн
бэлиттээтилэр. Бырааһы-
нык улуустаагы кырааы
үөрэтэр музейга оройуон-
наагы пионерскай тарилтэ
историктыгар аналлаах эк-
спозицияны аһыһан са-
далаһа.

— Бийиги улууспутугар
бастакы пионерскай этэ-
рэт колхозтаах ыччат ос-
куолатыгар 1925 сыл

олунньу 17 күнүгэр та-
риллибитэ. Ол күн пио-
нерга 20 оҕо киирбитэ.
Кинилэртан хойут наука
наһаада А. И. Сивцева,
Ада дойду сэрэһин хор-
сун легчигара Н. С.
Эверстов, Д. Л. Ядрихи-
скай, саха народнай суру-
йааччыта В. С. Соловьев
— Болот Боотур, поэт Г.
И. Макаров — Дьуон-Дьа-
нылы курдун чулуу дьон-
нор тахсыбыттар. Васта-
кы пионердар ыраас-чан-
чыс олох иннэ охсуган та-
рөөбүт норуоттарын сүө-
һүнү кытта дьукаахтаһан
ныһтыыр, бөл сөттөр, ула-
рыттар таһас днэни бил-
бэт кэп-дэһэр олохтон
сырдык, ыраас олоххо та-
һарсыбыттар, улахан
дьону сурунна үөрэтэн
(Бүтүүтүн 2-с стр. көр).

Сааскы ыһын ХАТА, САНААЛАРЫН ТҮҮЭРБЭТТЭР

Төлөйдөр улууска ердэ-
гүттэн бири биллэр-көс-
төр дьарыктара — бурдун
үүннэринтэ. Сирдэ-уотта-
ра да онно табыгастаах
«Мугудай» сыгы заводун
бурдугу үүннэринтэ баста
олорчута — манна. Мара-
лааһы эгөр күөх ыһы-
лаахтар.

Бөһүөлккэ тийэн хон-
туора иннигар тохтоон тур-
дахытына бири мотоцикл-
лаах киһи кэлбитин «хата,
эвено бири бас-көс киһитэ
бу илэ бөйүтүннэ кэлэн
биэрдэ» дэстилэр. Кини,
Н. М. Толстоухов, эвенога
бири «кырдыгастара»
эбит. Эвено атын дьонно
өрөмүөннэһэ эмиз бөһү-
өлккэ киирбиттэр.

— Трактордартыт алды-
нан моһуоктуулар. Уруу-
ку курдук, иннелер, меха-
ники аны суох. Саппаас
чаасна, өрөмүөннэ, эвено
үлэтигэр-хамнаһыгар бары-
тыгар А. В. Коркин сыл-
дыар. Эмиз да отделеһи
биригэдиһир — механика,
эмиз да үрдүк үүнүү эве-
неларыа. Эвеногу бэйэтэ
тэрийбитэ, — днир Инноке-
тий Михайлович.

Виргэдиһирдэр днэи
дьон урут-урукунтан дь-
баны баттахтарынааһар эл-
бөх үлэлээхтэриннэн бил-
лэллэрэ. Онон аны бүтүн
эвеногу салайыы, эбитин
механик дуоһунаһа эбил-
либитэ, кырдык да кнэл-
гэһиннээх. Соторутаагытэ
бири трактордара саяхал-
ланан санаттан хомуйбут-
тара, бааһынаа тахсаат
алдынан төттөрү киирбит-
тэр.

8 киһитээх эвено күүһэ-
кыага тийбэт буолан снл-
лэстөн аккаастамыттар.
Ыһыларын уопсай иннэ
586 гектар. Ол инниттэн
360-ча гектара — туорах-
таах культуралар, 226 ге-
ктара — күөх үүнээһи, 519
гектар бааһына бийыл
сыһыагылаар. Бырааһы-
лыбыт бааһыналары чөлү-
гөр түһэрэргэ ыһыбыттар.
Сананы оҕосторго үл-харчы
суох.

Совхозу кытта дуоҕаба-
рыһын үлэһинилэр. Онон
хамнастан, натуранан тө-
лөбүртэн ураты ороскуот-
тарын бэйэлэргэ толуна-
лар. Вазаларын сөрүтөл-
лэрэ, туох эмэ санаа техни-
каны булуналарга өнгөрөн,
үлэлээн таһааралларыттан
быһаччы тутулуһтаах. Би-
ниги сүрүн арөллөр —
дотация, туттарбыт боро-
дууһууларыгар республи-
ка Правительствотын көмө

үбө. Ол-бу өрөмүөн, ума-
тын онтуката суох кыла-
тыр.

Күрүөлэһин, сүрүннээн,
снппит. Бийыл санаа кү-
рөнү тутууга улахан бы-
лаан суох, өрөмүөн ыһы-
тыдыахтаах. Аһардас инн
аһаһара 10-чага тийэ.
Олор сөрүтүлүөхтөөхтөр.
Сирин оһорууга бу хаһа-
ыстыба эмиз эрдэ ыһы-
быта. Ходуһалары үкээ
онһуулаах, элбөх сыйлаах
ыһылаах. Бааһынаа бири
оннук. Бийыл Наммаары-
ныага 40-ча гектардаах баа-
һыны эвено бэйэтин күү-
һунан оһоруохтаах. Ыһы-
га 100-чэка гектардаах
Эмзэни бааһынаһын туһа-
ныахтара.

Бийыл ыһыга хойутаа-
ныттар. Вадьырын батча-
ларга ыһын бүтүт буо-
ланына, бийиги сылдыар
нэмминигэр 70-ча гектарга
снппи саппарыа эрэ ыһы-
тыдыаһыт этэ. Ол нэмнэ
Мындабаайыга, Хатылыга
иттнчэ гектарга снзмэ
бурдук түһэриллибитэ. Тө-
лөйдөр техника саахалла-
нар уонна сир снпкээх,
тымныы бааһынаа ыһар
буоллубут днэлэлэр. Бэй-
эм санааһар, хаһааһыс-
тыба агронома суох оло-
роро да таһаада. Техни-
ка чаһыттан сир үлэтигэр
тийбэ бири киһинээх со-
мообут тнйиннмэтэ, ыкта-
рара биллэр. Бада баарын
сүһүөх уйбута баар эбээт.
Ыһылыны ыам айыны 25
күнүттөн саһалаастарбыт
дин хаалбыттар. Снзмэ-
ларын күһүн ыраастаһыт-
тар. Сөл буолар снзмэлээх-
тэр, тахсыта да оннук
куһаһана суох.

Эвено былырын бы-
лаанын толорботторо: 316
тонна үүнүүнү ыһыта,
үкээ оттуу хомулаубута,
сүөһү аһылыга аһыһа-
нан днэн заттаан. Сылы
61 мөл. солк. номооттоох
түмүктээбитэ. Бийыл 360
тонна туорахтаах культу-
ралар үүнүүлэрин ылар
дуоҕаһардаах. Онуоха ба-
лачча арөллөөхтөр. Кннни-
ни кураан сылларга ге-
ктартан 10-чалыы центнер-
тэн түспэтэхтэр. Хас бири-
дин бааһына кыһын, поч-
вата араастаһытыын учуот-
таан үлэһинилэр эбит. Хо-
лобур, онон былырыныгы
кураан дьылга сорох баа-
һыналарыттан гектар ах-
сыттан 25-тин центнер
үүнүүнү ыһыттар. Онон
бийыл да эрдэлэрин сүтэр-
бэттэр.

С. СМЕРНИКОВА.

«ИДЭ» БЭРКЭ ИҺЭР

«Идэ» ачыгыһы пред-
приятне автомобиль тех-
ническай чааһын 120-эс
көрүгүн өнгөрө. Манна
моһуоллубут хаһы, са-
һыны, прокладканы, үлэ-
һитнэ. Валерий Степанов
тымныыны тулуйар бөдө
араһынна оскуонкары ав-
то-

мобилистар өрүү хама-
даһын аһаалар. Предпри-
ятне Хотугу сир физико-
техническай проблемада
моһуоллубут хаһы, са-
һыны, прокладканы, үлэ-
һитнэ. Валерий Степанов
тымныыны тулуйар бөдө
араһынна оскуонкары ав-
то-

СНА.

ЫЙЫТЫҢ—ЭППИЭТТИИБИТ

«Сага олох» хайнгат общественной прав-
вой отделыгар киирбит болпуруостарга улуус
дыбалтатын правовой отделын начальнига
Н. В. ИВАНОВА эппигэтинир.

Мин оёобун корен
уопускада олобрутун.
Билгин кырам үнэ,
улаханым бизне. Оёо-
лорбун, динэбин-уоп-
лун корүү табыллыбат
буолан үлөбөр тахсар
кыадын суох. Оёо сөг-
тэ сааһыгар динэри уоп-
пусканы биэрин бэрээ-
дэгэ хайдаары?

Н. БОРИСОВА,
Чурапчы с.

РФ Үлэдэ союунарын
нодкеса мларан, оёну
көрүүгэ ийгэ барилдэр
уолпуска саамай убуун
оёо үс сааһын туолуор
дизри. Оёото үс сааһын
туолла да ийэ үлэтигэр
тахсыахтаах. Өсөөтүн
урут туһамматах уочарта-
таах уолпуската баар
буоллабын, салгыи оёу
млын сөп, Онтуната суох
байта үлэдэ тахсара
кыаллыбат ийэ тэрилтати-
гэр оёобун сэтте сааһыгар
дизри көрөбүн, үлэбтэн
уурайабын дүн сайабы-
лыанна түһэриэхтээх.
Оёону сэтте сааһыгар диз-
ри көрөн олоруу бу уол-
пуска буолбатах, бу —
үлэттэн уурайы.

Нийэ үлэтин ниймисхэти
гэр РФ КЗет-тун 31 ыс
татыбатыгар олобурав
бэйэтин бабатынан овогу
короору уурайда дэн су
руйуу онгохуулар. Дых
тар үлэтин кэңисхэни
ылар, омон тэрилтэти
кытта үлэ сыһыана быс
тар, үлэтин мисэтэт
хаалларыллыбат. Манн
биричиннэнэн үлэттэн уу
райбыт дыхтар, төһө ор
олорбутуттан тутулууга
суох, надбавка быһылы
бат, хаһан баһарар, овог
сэттэ сааһын гуола д
нглигинэ, үлөбө нигриэ
сеп.

Мин тэрилтэбэ бухгалтерын үлэлигин. Атын тэрилтэ эмнэ ити үлэбэ ыгырар да, тэрилтэбиттэн барыахпын бабарбаппын. Тэрилтэбиттэн уурайбак эрэ үлэм быһымгар, өрөбүл күннэрбэр ити ыгырар тэрилтэбэ үлэлиир буоллахпына, кини хамнасынын толору ааһар дуо?

А. МАКАРОВА,
Чурапчы с.

Бу совместительство туһунан боппуруос буолар. Биир төрилтэҥэ сүрүн үлэ-эзэх кини атын төрилтэҥэ үлэлиирэ бобуллубат. Ол гынан баран, Саха Республикатын «Государственный сулуусла туһунан» Соңуонугар олохсуйар, государственнай сулууспа-лаахтар (олухтоох дьаһал-талар, комитеттар, на-дегосай сулуусла админис-

тративнай дуоһунастаах үлэһиттэра) байхэзэрин үлэтэрин таһынан атын тэрилтэде үлэлхиллэре, предпринимательскай үлэ- нэн дьарыгтаналлара, бил- быкай хаһаайыстыбаде- чилиэн, салайааччы бур- лаллара бобуллар. Икки үлэлээх киһи үлэтэ ки- нискэте сүрүн үлэлээх тэрилтэтигэр сытар. Ик- кие тэрилте киһини үлэде- ылар бирижээтигэр со- местиительство бөрөдөги- нэн ылымм дигэн хайаан да- ыйар. РФ Үлэде минис- терствотын 2 №-дээх 1990 сыл сэттиннэн 22 күнүгэр ылыммыт «Улук Хотугу сир усулуобуйатыгар үлэ- дээччилэргэ социальнай- гаранциялары уонна эк- тивизээһиннэри бизрин ту- бунан» Инструкцонтыгар этилэринэн, совмести- тельство быһытынан үлэлээччилэргэ хотугу- надбанкалара төлөмнөт, учараттаах уопускала- рыгар хотугу сирге үлэ- дээһин нэни бөрдөлөр 21- хонуктаах эбин уопуска- күнэ аарыллыбат, ол аата уопускаларын хонуга 24- ыла күнүнэн баһылллар, болыгчынайдалара, уопуска- нэмигэр тэрилтэтин ылар- провэстара төлөмнөт.

Өлүү сүрдэрийн (8 гектартан 10 гектарга дээр) бааһинай хаһаайыстыбада ылан биеэрбит, бааһинай хаһаайыстыбада чилиэннэн сэхдээр дьоннор атын тэрилтөдө үзэлиир буоллахтарына, ол үлэлэрингэр хотугу надбавкалара төлөмөт, уочараттаах уопускалара, үлэлэбит бастаы сылларыгар 11 мй толору үлэлэбит буоллахтарына, 24 хотугунаа барилдэр.

Бишги табаарымы
а уонсай муннаагын
урааһынан суох онго-
улдан (ликвидацияла-
ан) бааһынай хаһаа-
ыстыбаларга бытары-
ни эрбэт. Табаарыс-
мба хас биридин чи-
нээн 10 гектар өлүү
ирдээх дээн этэ. Өскө-
лүк бааһынай хаһаа-
ыстыбатыгар киирбэт
голлахпына, ол 10
гектар сирбин мээбин
го?

М. ИВАНОВ,
Хитмы.

Пуай (олуу) бас билни
диги ойдобул. Сири чаа-
гынай бас билнигэ биэрип
туһунан Саха Республика-
тын сокуона тахса илик.

Республикада сир реформатын мытмы сокуомдарыгар сон түбэһиннэригэр сирнн табаарыстыбага билингэ буолбакка, туһунмыга бериллэр, онуокинн тоһе чиллэннэ учуоттанар. Табаарыстыба үлэһитэ бааһынай хаһаайыстыбаны тэриннэрэр буоллагына, өлүсиринн табаарыстыбаттыбыстарар. Сирнн бааһынай хаһаайыстыбага үйэ-сак биэрэр туһунан уураабулуус дьаһалтата таһарар. Улууска сир реформатын мытмыны түргэттин туһунан 1992 сыл олунньу 14 күнүсэр Валыааннаага олобураар бааһынай хаһаайыстыбас биридин чиллэннэ 10-нуу гектарга диэри сибэриллэр. Оттон сирнн бааһынай хаһаайыстыбат буолбакка эрэ кэтэх туһунмыга ылар дьонго дьикэргэн хас биридин чиллэннэр 2-ли гектара туһанамыга нэһилтэк дьаһалтата биэрэр.

Онон табаарыстыба дивидацияланар түбэлтэти гэр сирин кини бааһынай хаһаайыстыбатынан бара үлэһиттэригэр, баһыллы быт нуорманан, бариллэр ордор сирэ наһилиэк дьаһалтатын спецфондатыгар көһөн биэрэр. Табаарыстыба бааһынай хаһаайыстыба тарһымматх үлэһиттэрэ наһилиэк дьаһалтатын аатыгар сирин анатар сайабылманна түһэрлэлэр. Онно олодуран дьаһалта олохтоомут нуорманан (2 гектар) киниэхэ сир аныыр. Өскөтүн сирэ элбэх буоллазына, дьаһалта элбэх сүөһүлээх дьонго эбии сирин аренда ба биэрээн сөл.

Мин бийнхд мэд-
цинский училищны бү-
тэри баран оёолон
олоробун. Одоо бэрл-
лэр пособины ким тө-
лүүрүй? Сорохтор кэр-
гэний үзэлнэр тэртэт-
тэ төлүүр динлэр, ол
хайданы?

Е. АРГУНОВА,
Чурапчы с.

Саха Республикатын 1994 сыл олунуу 26 күтүгэр ылыммыт 77 №-х «Социальной пособиелары үбүлээбин уонна өлөөһүн систематын туһунан» уурааһынан бу эл тохсунуу 1 күнүттэн үбүлээбэт (тарилтэтэ) өх) нйэлэргэ ого төрөөтүгэр төлөнөр биир быһыылээх пособиенны уон-оҕото үө-сөөһүн туо-ор диэри төлөнөр нй-ссыт барыллар пособиен-ры улуустаары пенсион-ий сулууһаа управлени-

та мангынк түгэннэргэ тө-
лүүр:

— үлэлзэбэт нийлэртэ
офолоруугар үс саайхыгтан
алта саайхыгтар дээрн төлө-
нөр пособиелары, өсөтүгүн
оё абата улаанир тэрл-
тэгиттэн ити пособиелары
ылбат буолдаарына;

—сөрөтөх ийэлэр өҥ-
лоругар төлөнөр пособи-
лары.

— алимент Төлүүртэн
куотунар төрөлүүттэрдээх
одоор пособиеларын:

— армияда сулуулукта
лымы сылдыр төрөппүт-
төрдөзү оңолор пособида-
рын.

— тэрийтэтэ лийнхяда
цияланан үлэтэн уурай-
быт дьахтарга эбото үс
саабын туолуор дээрэ
измгэ төлөнөр пособины:

—хат буулан бараан 12
наднале ийинэн дэхтар
консултациятыгар учуо-
ка турбут дэхтарал тэлө-
нөр биир бириэмэлээх по-
собиныл

Мин идэвхнээг шог
фербуул. Эргэ автобуу
тэрилтэбхтэйгээ атылла-
хан ылан огостумму-
тун. Былсвар унанар-
бын уонна да атын
онгон-манан дьарыкта-
нарбын; сөбүлүүбүн. Тэ-
рилтэбхтэйгээ уурайа
бэйтэй дьыала аһан үзэ-
лэххин бабарамын.
Онно тэрилтэ тэрийэ-
рим ордуга дуу, би-
тэр коннорү предпри-
нимател, быһымтыһан
регистрацилан а р ы м
ордуга дуу? Биир киһи
тэрийэр чааһынай тэ-
рилтэтэ уонна предпри-
нимател, туох ураты-
лаахтарын?

Н. СИВЦЕВ,
Чурапчы с.

Ханнык баһарар киһи бэйэтэ дымала аһан предпринимательствонан дьарыктанара көнүлэ. Саха Республикатын территориятыгар ратификацияламмыт РФ «Тэрилтэлэр уонна предпринимательскай үлэ туһунан» Соҕуһутар этиллэринэн, предпринимательскай үлэ государственнай регистрацияны барыахтаах. Государственной регистрацията барбаҕа ара предпринимательскай үлэ туһунан.

ниматействонон үлээ-
хин бобуллаар, ыабыт до-
хуотгара тутуллаар, бэ-
лэрэ улахан суумза ы-
тараатаналлар. Предпри-
нимательство дүн өйдө-
бүлгө барыны ыларга ту-
лаайылыбыт үлө бары
корунтиринин дьарыкта-
ны киллэриллэр. Холо-
бур, атыккан-эргининин
дьарыктанын, уна-
нын, сааһаа, тир-

Ийн, о. д. а. Предпри-
нимательский үлдэц дая-
рыгтайнахтарын баа-
лаахтар тэрилтэ быһын-
тылан эбэтэр предприни-
матель быһымытын рег-
истрацияны барыахтаах-
тар. Тэрилтэлэр регистра-
цияны баралаарыгар тэ-
рөөһүн-правовой формала-
рын үөлэ атыллыбын Со-
куон быһымытынан Устаа-
тарыгар ыһаахтаахтар
(государственная тэрилтэ,
биирдиилээн чааһынай тэ-
рилтэ, голору табаарыс-
тыба, хаарчактамыт эл-
пинэтинэстээх табаарыс-
тыба, аһаас типтээх акцио-
нернай общество, тэрилтэ-
лэр холбонуктара, аренд-
най тэрилтэ).

Тэрилтэ (холбоо, бишр
ниин тэрийбэт чааһына
тэрилтэтэ) предпринима-
тельтан туох уратылаа-
һый диир буоллааха, бас-
тамыгынан, предпринима-
тель байэтэ соботокун
үлэлиир, үлэһити наймы-
лаһар, ниин үлэтин ка-

Инжениертөр суруйуу ондор
 бырааба суох. Оттон
 тэрилтэлэр, ол инигэр
 биир киһи тэрийбит тэ-
 рилтэтэ, киһи баҕарар
 үлэтэ ылан үлэлэтэр, үлэ
 киниксэттигэр толорор
 бырааптаахтар. Инкини-
 нэн, предприниматели
 юридическай сирейинэн
 аабыллыбат, тус бэйэтэ
 туспа балансата, бачхэтэ
 суох, онон үлэллэр намы-
 ҕар таһаарыт инигэр,
 бары эбэхтэлестибэлэри-
 гэр туох баар бэйэтэ бас
 билэр малынан-салынан
 ээниэттикр. Усубуһунэн,
 предприниматель тэрилтэ-
 лэр курдук, полуонтар ба-
 рым көрүннэрин төлөөбөт,
 подоходнай эрэ полуогу
 төлүүр Пенсионнай, са-
 циальнаян страхование
 фонддарыгар көһөрөр
 үбүн кээмэйэ тэрилтэ ги-
 зиннээвэр кыра. Төрүдү-
 нэн, предприниматель, ре-
 гистрацияланара тэрилтэ
 регистрацияланарынааҕар
 сүдүргү—тэрилтэ курдук
 устанп, атын да учреди-
 тельнай докумуоннары
 өтөрбөт. Сайабылланна
 суруйар, регистрационнай
 комуур төлүүр, онон бү-
 ҕэр. Вэсичинэн, тэрилтэ
 тулуус дьаһалтатыгар, от-
 тон предприниматель но-
 мичик дьаһалтатыгар ре-
 гистрацияланаллар. Ал-
 ыһынан, тэрилтэ регис-
 трацияланарыгар 146
 ый, солк., госпозитивнай
 өлүүр, предприниматель
 өлүүр регистрационнай
 омуура —15 тыһ. солк.

Мин 1970 сытан
1992 сыллаахха диэри
Субуруускай аатынан
совхозка элчин коллек-
тивнай предпринятига
үлээббитим. 1992 сы-
га атын төрүлүгүгө кө-
һөн үлэббиттен уурай-
бытым. Ити үлээббит
кэмдэр совхоз (кол-
лективнай предпрятига

баайыгтар өлүүлэх
(палайдаах) этим. Ону
табаарымытба директо-
ра бнэрэри аккаастаа-
быта. Ити төһө савуу?
А. ПОПОВА,
Хатылм.

Саха Республикатыгар бас биллиг туһунан Саха Республикатын Сокуонун 11-с ыстатыйатыгар этилэринан, совхоз бааларыгар үлэхэбэт коллективнай предпринятие (табаарыстыба) баайыгар-малыгар хас биридин үлэниг өлүүтэ (лааба) аабыллар. Үлэниг предпринятиеттан (табаарыстыбаттан) уурайдына, нини өлүүтэ харчынан бөриллэхтээх. Оттон коллективнай предпринятие ликвидацияланар түбэлтэтигэр өлүү натуралан бөриллэхтээх.

Мин тэрилтэбэ дьыг сууйааччынан, кымын инспекторынан үзэллинбит. Уочараттаах уопускаа уларыттылар киирдилэр диилэр. Ол туһунан быһаарыт эрэ.

С. ДЬЯЧКОВСКАЯ,
Чурапчы с.

РФ «Унук Хотугу сиргэ олоороччуларга гаранттылары уонна компенсациялары биэрин туһунан» 4521-1 №-дээх 1993 сыл олунньу 19 күнүгүгү Сокуона билиги республикабытыгар 1994 сыл кулун тутар 23 күнүттөн туттулдууга кирирдэ. Ити Сокуонна этиллэринэн, сүрүн уопуска 24 хонуктан кыра буолуу суохтаах, оттон Хотугу сиргэ үлэ-дээһин иһин уопуска 21 хонук буолла. Онон дьэ сууһааччы урут уопускатын хонуга 30 үлэ күнэ эбит буоллаһына, быйыл кулун тутар 23 күнүттэн 45 хонук буолар. Оттон инспектор урут хааччада суох үлэ күнүн (ненормированный) иһин эбин уопускалаах буолан 42 хонук уопускалаах эбит буоллаһына, уопускаатын хонуга быйыл 45 хонук буолар. Кини сүрүн уопускага 24 хонук буоллаһына, 12 хонуктан тахсар, онно 12 хонук хаарчада суох үлэ күнүн иһин уопускага уонна 21 хонук Унук Хотугу сиргэ үлэ-дээһин иһин эбин уопускага аадыллар. Барыта холбоон 45 хонук тахсар. Итинэн таһынан өр сылларга үлэ-дээһин иһин (ва выслугу лет) уопуска күннэри абыллыахтарын көп, биэр дьонугар.

Мини уялум былы-
рыны оскуоланы бүтү-
рөн үлээни сындыар.
Киннэхэ хотугу над-
басыны аарыны бөрө-
дөгэ хайдаары?

Чурапчы с.
Р. НОЕВА.

Уһаа ыйыадыбыт Со-
куон 11-с ыктыатынатыгар
олуруран, отут саванын
туола илик, Саха сиригэр
3 сылтан итэҕэһа суох
олорбут бары үлэһиттэргэ
наҕабзалара бу дыаа ку-
лун тутар 23 күнүттэн 80
бырыһаан буолда.

КӨС ДЬОН КЭЛИИТЭ

МАГАДАН. Хотугу сиртан дьа
барыта үксээтэ. Ол онулар кэлл
кэмгэ ыарахан олохтоох регион

нартан куоллут дьон кэллэнтэ эмнэ күүбүрдэ. Ол курдук, быһыл сыл сааланнарыттан 58 киһи кэллэ, Онтон 11-рэ пенсионер, 16-та оҕо. Уобалас дьаһалтата РФ Правительствотыттан уобалаһы ити дьон кэлэллэригэр собо суох сиринэн ааһарга көрдөһүү ылатта.

CHA

Спорт

Спорт

Спорт

ҮӨРЭХ ДЫЛЫН ТҮМҮКТҮҮР КҮРЭХТЭНИЙЛЭРГЭ

Бу күнээр интернат-оскула үөрэнэгчлэрлэр үөрэх дылын түмүктүүр күрэхтэниилэр барыларын хабан ыгылынылар. Дуобакка 6 бөлөгүн 95 дуобатчыт кытына. Бэйлэрин бөлөгтөрүгэр кыаймлаахтарынан саамай кыраларга: Вая Монастырев (II кылас), Алена Максимова (IV кылас), орто сүхүөхтэргэ: Нася Филатов (VIII кылас), Моти Ноговицына (VI кылас), үрдүк кыластарга: Стасик Коитов (XI кылас), Дося Слепцова (X кылас) буоллур. Маны таһынан үрдүк разряды толорбуттарга хары чабылара туттарылынылар. Оноо дуобатчыттаран Алена Ефимов, Моти Ноговицына, Маца Флегонтова, Айсен Сидоров тигистилэр.

Парик куюрдуна буолбут норуоттар икки ардыларынаагы турнирса оҕолорбут сип бөркө кытан, үгүс үчүгэйи, көрбөтөхтөрүн көрөн, билбөтөхтөрүн билэн кэллилэр. Күрэхтэнигэ 68 киһи кыттыбыт, 20-тэн тахсата — грассмейстердар, уоннаабылара — маастардар. Россиятан кэл-

● 95 дуобатчыт күрэх быһааныта.

● Грассмейстер д а р оҕолорбутун хайгыыллар.

● Ининбитигэр — улахан түһүлгөлөр.

бигэр бигэрлэрин маанайгы бөлөгхө киллэрбиттэр, барыта 17 дейдуттан кэлбиттэр. Күрэхтэнигэ швейцарскай системанан барыт, ол тынан уолсай табличаны оҕорботтор, күн ахсын нм хас очколамытын, кимини көрсөрүн аэ суруйаллар үһү.

Призовой фондлара улаханан бөрт буолан, аан дойду ааттаахтара түмүктүтэр, I миэстэ 2,5 мөлүһүн, Ону Валлерс (Латвия) ылыт, II миэстэни А. Шварцман (Москва), III миэстэни А. Могилянскый (АХШ) ылыттар. Сэттэ иһигэр, оннооһор аан дойду 13 төгүллээх чемпиона Исер Куперман, аан дойду 2 төгүллээх чемпиона Владимир Агафонов, международнай грассмейстердар тиксиксэттэр.

Коля Кычкин 3 грассмейстеры уонна маастардары көрсүбүт, ол иһигэр В. Агафоновтыан бүтүһүтүргэ тигисит. Маца Богимова А. Могилянскый кытары кинсэр чиксэ тиксэ сымдыбыт. Оҕолорбутун И. Куперман, А. Могилянскый хайдаабыттар, уонна Бразилияда «64» харахтаах дуоскада сүүстөх быраабылатынан оонньонор күрэхтэнигэ ыгырттыах буолбуттар. Сергей Новгородов «Самай эдэр кытааччы» диир кыбгынан наараадалаабыт.

Чурапчы улуунун 14 маастарыгар диир бастыт дуобатчыттарына мам ийин 28—29 куннарлар күрэхтэнигэ ыгырабыт. Бу күрэхтэнигэ кыайыт 5 оҕо, кыыһыттан-уолуттан тутулута суох, Москвада от ийин 12—20 күннэртэр буолар норуоттар икки ардыларынаагы фестивалга кыттыа. Оноо кыайыт хамаанда Испанияда күүлэйдэн тахсар. Оттон 18-гар диир саастаах оҕолорбут «100» харахтаах дуобакка Чурапчыларын чиниин көмүскүү республика спартакиадагыгар бэс ийин 15

—20 күннэртэр Дьоккуускайга барыахтара. Оноо туйгунаах кыттыгыттар иккис-аан дойду чемпионатыгар оҕолорго кыттар чиксэ тиксэхтөрө.

Ыкса күһүн «Больше шашни» диир Россия финансыгар нуучча дуобатыгар бигэрлэрин чемпионнаабыт оҕолорбутун — Г. Колесовы, С. Филатовы, С. Новгородовы, М. Богимованы кытынарыахыт. От, атырдыах ийдарыгар «Дабаан» спортиний лаабырбатыгар 12-ли хонукка арчылла, сымнаа тийиэххит, лаабыр бүтүүтүгэр Маца Хагалас оҕолорун кытары күрэхтэниэххит. Бу лаабырга бадаан ийиттан үөрэнэ кэлэр оҕолор, тренердэри кытта сепсөһөн баран, эмиэ сымнаа кэллэхтэрин сөп.

Бу күннэргэ В. Кычкин, Г. Колесов, И. Токусаров, Н. Н. Савинов аан дойду чемпионатыгар кыттарга быраабы ылар иһин күрэхтэниилэрэ Дьоккуускайга буолар. Дьэ ити курдук, сайынны сымнаагыгар буолар сүрү күрэхтэниилэрин суруйдуот. Кэлэр үөрэх дылыгар чакчы баалаах дуобатчыт оҕолору үөрэнэ кэлэргиттэр ыгырабыт.

Н. КЫЧКИН,
тренер.

Эбэрдэлиибит!

Норуот үөрэбигэр кыттыһар, педагогическай үлэ ветеранын ЗАХАРОВА Мария Проникевича 70 сааһын туолбутунан ийитин, истинин эбэрдэлиибит баарабыт маддыбынча өссө үлүһүн үөрөкөтө сымдыаргар.

Амма орто оскуоланын коллектива. Чурапчы улуунун үөрэбин салгыта.

МАХТАНАВЫТ

Күндү сааһым, эбэбит, балтыбыт биһигэ үөрэммин аймахыт СИДОРОВА Дарья Егоровнаны тигэх суолугар атаарар кутурданаах кэммитигэр күүс-көмө буолбут Кытаанах нэһилигин администрациятыгар, Кытаанах орто оскуоланын коллективыгар, баары аймахтарбытыгар, чурапчы маастарыгар ис сүгүрэхпиттэн махталбытын тигэрбит уонна бар дьоммутугар үтүө доруобуйаны, дьолу-соргуну баарабыт!

Синээрэ, аймахтара.

Бийиги балтыбыт Беллеа Зинаида Ильинична «Чолбон» түүлэ олохтоох олоһун бийиги кыһаабыттан туораабыт ыар күннэртэр кэмөлөспүт бары аймахтарбытыгар, доҕотторбутугар, Түөһү бэйүөлэгин олохтоохторугар, ордук буолан, «Чурапчыагро-строй» АО коллективыгар,

Поталовтар дьэ көргөттөрө.

«Беркаит — Томмот — Дьоккуускай тигир суолу туууну уонна үлэлэтинин хааччылы уонна надыр бэлэмнэтин туһунан» Саха Республикатын Правительствотун уураабын олоххо киллэринэн сибээстэ тигир суолга үлэлэр орто сүхүөх кадр бэлэмнир сыалынан сибээс Дьоккуускайдаагы электротехникумугар уонна Алданнаагы политехникумга тигир суол транспортыгар кадр бэлэмнир хайысхаах колледжга бөлөхтөр аһылар буолулар. АИМ дымааларыгар министерствога сибээс электротехникумугар 18 уонна Алданнаагы политехникумга 28 үөрэнэр целевой миэстэ бээр. Бийиги улууспутугар Алданнаагы политехникумга 4 миэстэ (тигир суол транспортыгар таһыны уонна сырыны салыны идэтигэр — 2, тигир суолу техническай хааччылы уонна өрмүөннээһин идэтигэр — 2) итиннэ сибээс Дьоккуускайдаагы техникумугар сибээс техниктин идэтигэр 3 миэстэ аһаана.

Үөрэнэхтэрин баалаахтар улуус дыһалатын дыһаларын управлениетын кытта кинсиксэттэрин сөп. Тел.: 21-378.

«Чурапчы» литературнай түмүү уочараттаах заиятиета б.д. ыам ийин 27 күнүгэр, бэтинсэбэ, киһэ 5 чаастан «Сага олох» хаһыат редакциятын дыһитигэр буолар.

СГУ биолого-географической факультеты бүтэригэр истилэрингэр.

Факультет бэс ийин 11 күнүгэр 1994 с. юбдэнай көрөһүүгэ ыгытар, улууска 21-295 №-дээх телефонуна билсэххитин сөп.

АТЫЛЫБЫТ

КВ-300 котелу атылыбыт. Наадыааччылар 21-265, 21-332 телефоннарынан билсигин.

Диригэзэ агро-школа оҕурсу пассаатын атылымыр (суортара — ТСХА, «Земля», «Кукарача»), Санаата — 5 тлн, солк. мольскай уул, 16.

Төлөй балыһатынан Абрамов Алексей Гаврилович аатыгар бариллибит. болоничнай динс сүлүүтүн дьына суоһунан аарыллар.

Н. МАКАРОВА,
күрэхтэни кылабынай секретара.

ҮӨРЭНЭЭЧЧИЛЭР СПАРТАКИАДАЛАРЫТТАН

Ыам ийин 19 күнүгэр сааһаан үс күн устата буолбут улуус оскуолаларын спартакиадагыгар барыта 17 оскуолаттан хамаандалар түмсөн чычэки атаэтикада уонна национальнай ыстаныларга дьолу тардыстылар.

Ыстангада, кылыгыта уонна куобахха уолаттар саастарынан көрөн икки бөлөгхө хайдан күрэхтэстилэр.

Улахан уолаттарга бастыт түмүктэри көрдөрүлэр: кылыгыта — Дима Аржаков (интернат-оскуола, 33 м 14 см), ыстангада эмиэ иһин, көрдөрүүтэ — 34 м, куобахха Сергей Дьячковский (Алабар, 31 м 50 см).

Кыра уолаттарга: кылыгыта Алена Никифоров (Сылан, 21 м 45 см), ыстангада эмиэ иһин, көрдөрүүтэ — 20 м 95 см. Алена куобахха эмиэ иһинэхэ да иһин биһирбэтэ (18 м 08 см).

Үс көрүг түмүгүнэн улахан уолаттарга даһаны, кыраларга да лидерлэр уларыбытылар. Дима 96 м 59 см, Алена 60 м 48 см түһүннэр чемпионнаабылар.

Уолсай түмүккэ 246 м

34 см көрдөрүүлээминт интернат-оскуола хамаандата бастыта, алабардар кинилэртэн 1 м 14 см хаалан иккис буоллур. Үһүс миэстэлээминт диирингэр көрдөрүүлэрэ — 244 м 44 см.

Сүүрүү икки күн ытылыһа, күрэхтэни улахан хатыһылаах буолла. Оҕолор манна эмиэ кыыс-уол уонна улахан кыра диир хайдыһан күрэх быһаастылар.

Кулумах түргэи буолууну эрйэр 100 м дистанцияда улахан кыргызтарга Зоя Капитанова (Одбулуун), кыраларга Сардаана Павлуца (Болтоно) бастаатылар. Итичэ сире Зоя 14,81 сек. кэлбит буолла, Сардаана 14,62 сек. түмүктэстэ. Сэрэйиллэрин курдук, уолаттар көрдөрүүлэрэ үчүгэй буолла, дистанциятыгар бастаабыт Сима Петров (Диринг) 12,45 сек. биһирээлээн улахан уолаттарга чулуунан буолла. Кыраларга эмиэ иһин биһир оскуолада үөрэнэр Гая Делбаев биһир урутаан кэллэ.

200 м дистанцияда аһаабылаахтарынан кыраларга Марианна Петрова (Арылаах), Петя Романов (Чурапчы орто оскуолата),

улахааттарга Дима Аржаков уонна Дора Гуляева (интернат-оскуола) буолдулар.

Итинтан салгыны быһылар 400 м, 1500 м, 3000 м, 5000 м дистанцияларга иһин-калин түһүстүлэр. Каллигын икки уһун дистанцияда улахааттар эр — 3000 м кыргызтар, 5000 м уолаттар — күрэхтэстилэр. Кыргызтарга даһаны, уолаттарга даһаны аһаабылаах дьарыктанар интернат-оскуола эдэр спортсменнэра инниктэригэр атыттары түһүрбүттүлэр. Онон Нади Сулакова уонна Коля Дьячковский кыаймлаахтарынан буолдулар.

Үһүс күн 4x100 дистанцияда эстафета ытылыһа, Манна оҕолор сүүрү суолга линияны кэллэр хас да оскуола күрэхтэнигэ уһуаһулар. Улахан уолаттарга Чурапчы орто оскуоланын уолаттара бастаатылар, интернат быһыларга үһүс миэстэ табыллылар. Ол өһүгүт көннүлэр улахан кыргызтар бастыт көрдөрүүлэриннэр, чурапчылар спортсменнэлара үс иһигэр кини кэллэр. Кыраларга Диринг уолаттара уонна Болтоно кыргызтара ороһой-дөөтүлэр.

Редактор М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапчы, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265, общий — 21-505.

Учредители (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета выходит на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54907. Объем — 1 усл. печ. лист. на 4-х страницах. Тираж — 3870.

Зарегистрирована Служба (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массовой информации.